

LEDENBLAD VERENIGING BETER ONDERWIJS NEDERLAND

VAKWERK

VERKIEZINGEN 2006

De onderwijsplannen van politieke partijen

Inhoud van dit nummer

Redactioneel.....	2
Van de voorzitter.....	3
De grenzen van de vrijheid van onderwijs.....	4
Oproep Veldwerk.....	5
Verkiezingen 2006 - wat wil de politiek met het onderwijs?.....	6
40 jaar vijfen en zessen.....	8
Meld- en Steunpunt Intimidatie.....	11
Zeggenschap van de leraar.....	11

REDACTIONEEL

Beste lezer,

Voor u ligt het eerste nummer van het ledenblad van de vereniging Beter Onderwijs Nederland. Sinds onze oprichting enkele maanden geleden is het snel gegaan. Er is veel aandacht voor onderwijs en alles wat daar mee te maken heeft in pers, politiek, en onderwijsinstellingen. En blijkbaar ook bij het grote publiek. Die conclusie mag gerust getrokken worden als we de onstuimige groei van BON bekijken. Op het moment hebben we ruim tweeduizend leden. En we groeien dagelijks!

Via de *Nieuwsflits* hebben we u opgeroepen suggesties voor de naam in te zenden. Dat is ook gebeurd. Zoals u op de voorkant kunt zien, hebben we gekozen voor *Vakwerk* als naam voor het blad. De titel is bedacht door Bernadette Verhagen-Göbbels. De suggestie *Bladluis* van Rixt Zijlstra is door de redactie dankbaar aanvaard als pakkende titel voor een nieuwe rubriek. Voorlopig is het voornemen dit blad drie keer per jaar te laten verschijnen. Om in de toekomst een degelijke periodiek te kunnen blijven verspreiden zijn we op zoek naar fondsen die dit ook financieel mogelijk maken. Heeft u suggesties of ideeën met betrekking tot dit onderwerp dan verzoeken we u via onderstaand e-mailadres te reageren.

In *Vakwerk* willen we de items zoals die op onze website besproken worden kort en krachtig samenvatten en eventueel tot BON-standpunten smeden. Zoals u in onze agenda op de website kunt zien, bestaan er regelmatig gelegenheden deze punten te bespreken in

het publieke debat, maar zeker ook op beleidsniveau. Enkele weken geleden spraken we bijvoorbeeld met minister Van der Hoeven. Ook met de heer Wientjes VNO-NCW hebben we een afspraak gehad. Ongetwijfeld zult u merken dat in veel verkiezingsprogramma's BON-standpunten verwoord zijn. Of dat aan ons te danken is, is natuurlijk onbekend. We hebben het in elk geval alvast voor hen opgeschreven.

Elke uitgave van *Vakwerk* zal ruimte bieden voor de persoonlijke opinies van leden van ons comité van aanbeveling. Deze bijdragen weerspiegelen niet noodzakelijk de BON-visie. We willen elk type onderwijs aan bod laten komen in de vorm van thema's per nummer. De rubriek *Veldwerk* biedt plaats aan verhalen uit het leslokaal. Als u denkt daar een bijdrage voor te kunnen leveren: laat het ons weten.

Vanwege de rap naderende verkiezingen besteden we in dit eerste nummer aandacht aan de verkiezingsprogramma's van verschillende politieke partijen. BON is onafhankelijk en niet gebonden aan een bepaalde politieke partij of stroming. We zullen dan ook geen stemadvies geven. Het hoofdartikel van dit eerste nummer geeft een overzicht van de verschillende plannen en visies van de partijen. Doe er uw voordeel mee.

Ondertussen nodigen wij u uit om de boodschap te verkondigen en mensen aan te moedigen zich bij ons aan te sluiten. Dat kan via onze website waar deze editie van *Vakwerk* voorlopig ook elektronisch beschikbaar is. ■

redactie@beteronderwijs.org

Vakwerk is een uitgave van de vereniging Beter Onderwijs Nederland. Vakwerk verschijnt drie keer per jaar.

Redactie

Hans Fischer, Ralph Hanzen
redactie@beteronderwijs.org

Bijdragen

Presley Bergen, Harmen Beertema, Jan Bouwens, Hans Fischer, Ralph Hanzen, Mark Peletier, Ad Verbrugge, Greetje van der Werf, Seppe van de Wiel.

Illustratie

www.foksuk.nl (met dank aan John Reid, Bastiaan Geleijnse en Jean-Marc van Tol)

Drukwerk

Drukkerij Tielen BV, Boxtel

Bureauredactie en advertenties

Ralph Hanzen, 076-5225447

Informatie over de vereniging Beter Onderwijs Nederland via website: www.beteronderwijsnederland.nl. Leden van de vereniging worden verzocht via deze website hun gegevens actueel te houden of het lidmaatschap op te zeggen. Extra exemplaren of oude nummers kunnen worden besteld via e-mail: redactie@beteronderwijs.org. Naar dit adres kunnen ook bijdragen worden gestuurd. Het volgende nummer van *Vakwerk* verschijnt in februari 2007. De deadline voor bijdragen is 5 januari 2007.

© Copyright Beter Onderwijs Nederland. Het overnemen van artikelen is toegestaan na toestemming van de redactie. Voor overname van illustraties is toestemming van de maker(s) vereist.

1e jaargang, nummer 1, november 2006
 ISSN 1873-5207

Van de voorzitter

Wie had dat een half jaar geleden gedacht? Beter Onderwijs Nederland heeft inmiddels meer dan 2000 leden, een prachtige website die zeer goed bezocht wordt, actieve kringen, periodieke nieuwsflitsen, een meld- en steunpunt intimidatie en nu ligt ook het eerste verenigingsblad voor u. Natuurlijk kan er nog veel verbeterd worden en moet er ook nog veel gebeuren, maar dat we in zo'n korte tijd zoveel van de grond hebben weten te krijgen danken we aan een aantal zeer actieve leden die een groot deel van hun vrije tijd stoppen in de vereniging. Wat dit mooie verenigingsblad betreft gaat mijn bijzondere dank in de eerste plaats uit naar de initiatiefnemers Ralph Hanzen, Hans Fischer en Frank Luesken, die er gedrieën veel werk in hebben gestoken.

Werd aanvankelijk door sommigen in onderwijsland misschien een beetje lacherig gedaan over ons initiatief, inmiddels begint duidelijk te worden dat de geluiden die wij laten horen wel degelijk weerklank vinden. De enorme groei van onze vereniging spreekt wat dat betreft boekdelen. Misschien is het u ook opgevallen dat de zorgelijke staat van ons onderwijs zo langzamerhand bijna dagelijks onderwerp van discussie is in de media en ook door de politiek wordt opgepakt. Laten we ons evenwel geen illusies maken: dat wat decennialang ernstig verwaarloosd is, kan niet zomaar worden hersteld, ook niet door wat extra miljarden die de politiek ons nu lijkt toe te zeggen. BON heeft dan ook een lange weg te gaan, zeker ook om ervoor te zorgen dat die miljarden terecht komen waar ze thuishoren en niet weer allemaal opgaan aan andere zaken.

Het is niettemin hoopvol dat maatschappelijk nu eindelijk het besef begint door te breken dat er iets grondig mis is met het onderwijs in Nederland. Ik durf te beweren dat onze vereniging een belangrijke rol heeft gespeeld in deze bewustwording, hoewel er door velen natuurlijk al veel langer kritiek werd geuit. Doch het simpele feit dat verschillende krachten en stemmen zich nu hebben gebundeld in onze vereniging maakt dat er nu eindelijk een voor iedereen herkenbare tegenbeweging bestaat, zodat kritische geluiden minder gemakkelijk afgedaan kunnen worden als het nostalgisch gesputter van enkelingen die niet met hun tijd mee gaan. Niettemin proberen de critici van onze vereniging BON nog steeds op deze manier weg te zetten. U kent het waarschijnlijk wel: BON zou terug willen naar de jaren vijftig... en dat is natuurlijk een onzinnig streven. BON zou geen oog hebben voor de veranderende maatschappij en het nieuwe type leerling dat daarvoor nodig is. Het is een bekende retorische tactiek, je tegenstander buitenspel proberen te zetten door hem belachelijk te maken waardoor je überhaupt niet meer met hem in discussie hoeft te gaan. BON krijgt tegenwind, dat hebben we inmiddels wel gemerkt. Maar het was te verwachten want er staat meer op het spel dan de kwaliteit van het Nederlands onderwijs. Grote belangen spelen op het onderwijsveld: goed betaalde banen, dure adviseurs, aanzien, macht, prestige en – niet onbelangrijk: gezichtsverlies.

Wat ons bindt is het streven naar goed onderwijs en we proberen vanuit onze eigen ervaring en achtergrond te verwoorden wat daarvoor nodig is, juist met het oog op die veranderende maatschappij. Daarbij valt op dat er juist sterke overeenkomsten bestaan tussen wat BON voorstaat en wat momenteel in succesvolle onderwijssystemen zoals in Finland gebeurt – een moderne kenniseconomie bij uitstek. In een boeiend onderhoud dat we onlangs hebben gehad met de heer Wientjes van VNO-NCW hebben we in ieder geval mogen constateren dat deze werkgeversorgani-

satie op veel belangrijke punten instemt met de kritiek en de voorstellen van BON. Nu mag het duidelijk zijn dat het ons niet alleen om economie gaat, het belang van goed onderwijs reikt immers veel verder dan dat. Toch maak ik er even melding van. Een van de argumenten die momenteel tegen ons in stelling worden gebracht is namelijk dat er voor de moderne kenniseconomie een ander type scholing nodig is – en BON zou dus uit de tijd zijn. Maar wat houdt dat eigenlijk in, een kenniseconomie, en wat is daar precies voor nodig? Dáár zou de discussie over moeten gaan. Wij voelen ons flink gesterkt in onze opvattingen door de Technische Universiteit Eindhoven die zich achter BON heeft geschaard en ons ondersteunt in woord en daad.

Overigens zullen we onze pijlen niet alleen op de hogere vormen van voortgezet onderwijs richten. Ook het VMBO, MBO, het basisonderwijs en de PABO's mogen op onze warme belangstelling rekenen. Ons ledenbestand heeft een brede samenstelling met vertegenwoordigers uit alle typen onderwijs. Juist aan de ontwikkelingen in het VMBO en op de ROC's zullen we veel aandacht gaan besteden, en dat is ook hoognodig. U zult er binnenkort meer over horen, want er zijn een paar zeer interessante contacten gelegd in dit veld.

Zoals u heeft kunnen lezen in de *Nieuwsflits* richten we ons deze maanden vooral op activiteiten die de publieke opinie kunnen doen doen kantelen en proberen we van onderwijs een centraal thema te maken voor de verkiezingen. Dat lijkt aardig te lukken. Verscheidene politieke partijen zijn zeer geïnteresseerd in onze opvattingen en nemen hier zaken van over. De pers is ons daarbij welgezend, wat zeer belangrijk is. Onze leden schrijven brieven en stukken in de krant die niet onopgemerkt blijven. Verder heeft het meld- en steunpunt intimidatie dat door Mark Peletier is opgezet, de nodige aandacht getrokken in de media. We krijgen mo-

De grenzen van de vrijheid van onderwijs

door Greetje van der Werf

Na de publicatie van het OECD rapport *Education at a Glance* kon heel Nederland weer opgelucht ademhalen. De zorgen over het niveau van het onderwijs zijn nergens op gebaseerd en mevrouw van der Hoeven heeft gelijk: Nederland behoort tot de internationale top als het gaat om de prestaties van onze leerlingen in het voortgezet onderwijs. Deze conclusie is gebaseerd op de cijfers in het in 2003 verschenen rapport van het PISA onderzoek waarin de prestaties van leerlingen in het voortgezet onderwijs op wiskunde, lezen en science zijn vergeleken tussen een groot aantal landen. Wie echter de moeite neemt om de cijfers van Nederland in 2003 te vergelijken met de cijfers van 2001, zal kunnen constateren dat duidelijk sprake is van een niveaudaling. Nederland deed het in 2003 op alle drie de domeinen slechter dan in 2001.

De cijfers uit de PISA onderzoeken bevestigen hetgeen velen al enige tijd vermoedden, en sommigen al wisten op basis van Nederlands onderzoek. Zo bleek uit de laatste Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau (PPON) dat de rekenvaardigheden van leerlingen aan het eind van de basisschool, met name op de onderdelen cijferen en rekenkundige bewerkingen, en verhoudingen en procenten, sinds de voorlaatste peiling achteruit zijn gegaan. Uit de scores op de CITO eindtoets blijkt dat het gemiddelde niveau constant blijft, terwijl in toenemende mate de zwakkere leerlingen niet meer meedoen (thans 11%), waardoor het gemiddelde naar boven

toe is geflatteerd. Uit de grootschalige landelijke cohortonderzoeken in het voortgezet onderwijs (VOCL cohorten), blijkt dat sinds 1993 (het jaar van invoering van de basisvorming) de toetsprestaties aan het eind van de derde klas voor wiskunde en tekstbegrip Nederlands gestaag zijn gedaald. Ook zijn er aanwijzingen dat de behaalde prestaties

Toetsprestaties voor wiskunde en tekstbegrip Nederlands zijn gedaald.

op de centraal schriftelijke eindexamens dalen, maar door de jaarlijkse aanpassing van de normering is dit niet echt hard te maken. Wel is uit het onderzoek in opdracht van de AOB naar voren gekomen dat het verschil tussen de cijfers op de schoolonderzoeken en de cijfers op het centraal schriftelijk (CSE) sinds 1998 groter is geworden. De onderwijsinspectie constateert in haar Onderwijsverslag 2004/2005 dat de cijfers op de schoolonderzoeken sinds de invoering van de tweede fase HAVO/VWO zijn gestegen. Lage cijfers op het CSE kunnen steeds gemakkelijker worden gecompenseerd door de hogere cijfers op de schoolonderzoeken.

Ondanks deze daling van het niveau (kwalitatief) in primair en voortgezet onderwijs stromen steeds meer leerlin-

gen door naar de hogere opleidingssoorten. In 2004/2005 was het percentage leerlingen dat in het derde leerjaar in een HAVO- of VWO klas 10% hoger dan 15 jaar geleden. Het percentage MAVO-leerlingen is evenredig gedaald. Bij gelijke scores op de CITO eindtoets krijgen leerlingen tegenwoordig hogere adviezen, bij gelijke adviezen gaan ze naar hogere brugklasy-pen dan in het verleden het geval was, en na de brugklas stromen ze ook nog eens vaker door naar de hogere vormen van onderwijs, en daarbinnen sneller (het zittenblijven is sinds de beperking van de verblijfsduur aanzienlijk afgenomen) door naar het eindexamen. Mede door de hogere cijfers op de schoolonderzoeken is het

slagingspercentage in het havo en vwo sinds de invoering van de tweede fase met 10% toegenomen. Tenslotte is de doorstroom naar MBO en HBO en – al dan niet via de MBO-MBO route – naar de universiteit sterk gestegen. De doorstroom van MBO naar HBO is toegenomen van 21% in 2000 naar 26% in 2004. Van de MBO-ge-diplomeerden stroomde in 2004 de helft door naar het HBO, in 2000 was dat ongeveer 40%. De doorstroom van HBO naar WO is gestegen van 6% in 1996 naar 12% in 2004. Momenteel bestaat 19% van de instroom in de masteropleidingen in het WO uit HBO bachelors. Kortom, het opleidingsniveau stijgt in kwantitatieve zin.

Bovenstaande wijst er op dat er sprake is van twee strijdige tendensen. Enerzijds is er een kwantitatieve

stijging van het opleidingsniveau, anderszijds een verlaging van het niveau van kennis en vaardigheden waarover de leerlingen binnen elk opleidingsniveau beschikken als ze de opleiding hebben afgerond. Het gevolg hiervan is dat leerlingen niet de vereiste kennis en vaardigheden hebben om te beginnen aan een vervolgopleiding. Degenen die hiermee het meest geconfronteerd worden zijn de universiteiten, die reageren met selectie aan de poort, of het geven van bijspijkercurssussen. Een andere reactie is niveauperlaging ofwel aanpassing van het onderwijs aan de 'middelmaat', en daarnaast oprichting van 'centers of excellence', of het bieden van specifieke programma's en extra aandacht voor talentvolle studenten. Bij de opening van het academisch jaar 2006 waren de stoere uitspraken over selectie en stimuleren van talent niet van de lucht. Merkwaardig genoeg werd aan geen enkele universiteit een pleidooi gehouden voor verhoging van het niveau van het voortgezet onderwijs, terwijl iedereen die aan een universiteit werkt dagelijks met de gevolgen van de niveaudaling geconfronteerd wordt. En dat terwijl de oplossing zo eenvoudig is, namelijk dat de

overheid weer de verantwoordelijkheid neemt over de inhoud van het leerplan en de daaraan gekoppelde exameneisen, en de vrijheid van scholen om vage en nauwelijks objectief evalueerbare competentiedoelen en niet onderbouwde 'innovatieve' onderwijsconcepten in te voeren aan banden legt. Dit vraagt politieke moed, en voor zover het zich nu laat aanzien zijn er slechts twee partijen die deze moed hebben. Alleen het CDA en de SP hebben in hun conceptverkiezingsprogramma opgenomen dat de autonomie van scholen moet worden beperkt tot de wijze waarop het onderwijs wordt gegeven. De overheid heeft de taak om vast te stellen wat leerlingen moeten leren, en deze taak moet worden uitgeoefend door het formuleren van een kerncurriculum met te behalen kerndoelen en eindtermen. In de programma's van de overige partijen wordt de inhoud van het onderwijs geheel en al overgelaten aan de scholen zelf, en soms zelfs aan ouders en leerlingen zelf. De ervaringen tot dusver hebben laten zien dat deze neo-liberale opvatting over onderwijs niet leidt tot beter, maar juist tot slechter onderwijs. ■

vervolg van pagina 3

menteel veel reacties op de site en proberen samen met onze leden, waartoe inmiddels ook verscheidene juristen behoren, mensen waar mogelijk te ondersteunen.

De komende tijd zullen we ons best doen om regelmatig op radio en televisie te verschijnen in verband met thema's die het onderwijs betreffen. Een dezer dagen verschijnt bij uitgeverij Boom de bundel De Nieuwe Schoolstrijd dat ons manifest als vertrekpunt heeft en waarin bijdragen zijn opgenomen van onder meer Greetje van der Werf en Chris Lorenz. Bovendien zal uit deze bundel duidelijk worden dat ook het SCP onze analyse op belangrijke punten onderschrijft. Het kan nog een belangrijke bundel worden in het kader van de komende verkiezingen.

In januari 2007 zal onze eerste algemene ledenvergadering worden georganiseerd. U wordt daarover binnenkort nader geïnformeerd via de Nieuwsflits en de website. Het is in ieder geval de bedoeling om enkele gezaghebbende sprekers uit te nodigen voor deze bijeenkomst. U zult ook in de gelegenheid worden gesteld om in een wat informeler verband in contact te komen met geestverwanten en vakbroeders en -zusters. We hopen u die dag ook nader te informeren en met u van gedachten te wisselen over toekomstige activiteiten van onze vereniging, waarbij u bijvoorbeeld kunt denken aan het organiseren van zomerscholen rond bepaalde vakken, het helpen van scholen die in ons profiel passen enz. Mocht u zelf initiatieven willen ontplooiën in de geest van de vereniging, schroom dan niet om contact met ons op te nemen; waar mogelijk zullen wij dit ondersteunen.

Ik hoop in januari velen van u te ontmoeten om ons samen sterk te maken voor beter onderwijs in Nederland! ■

Ad Verbrugge

VELDWERK

Oproep Veldwerk

De redactie van Vakwerk is op zoek naar docenten uit alle vormen van onderwijs, van basisschool tot hoger onderwijs, die initiatieven hebben genomen in de geest van BON. Hebt u bijvoorbeeld succes met een eigen methode of hebt u zelf lesmateriaal ontwikkeld op uw vakgebied?

In de rubriek Veldwerk wil de redactie docenten met een eigen inbreng over het voetlicht brengen, docenten met een eigen vakdidactiek, docenten die het standaard-leerplan weten te verdiepen. We zijn op zoek naar leraren bij wie de vakinhoud voorop staat en die de liefde voor hun vak kunnen overbrengen. Wilt u zich (met uw vaksectie) laten portretteren in Veldwerk? Neem contact op met de redactie van Beter Onderwijs Nederland en stuur een email naar:

redactie@beteronderwijs.org

Verkiezingen 2006 - wat wil de politiek met het onderwijs?

Een inventarisatie van de onderwijsstandpunten van politieke partijen

Herfst 2006, met de verkiezingen in aantocht dwarrelen de partijprogramma's in de lucht. En voor het eerst sinds lange tijd staat onderwijs prominent op de politieke agenda. Maar wát wil de politiek eigenlijk met onderwijs, hoe staan de partijen tegenover het gedachtegoed van BON? Seppe van de Wiel en Harm Beertema hebben de partijen aangesproken op hun onderwijsplannen; Presley Bergen zette voor Vakwerk de programmastandpunten op een rij.

Onderwijs is hot. Onderwijs staat op de agenda en dat werd tijd ook. Of het nu aan BON te danken is? Vast staat dat politieke partijen, van links tot rechts, onderwijs in scherp in het vizier hebben. Het is daarom een uitgelezen kans om de partijen eens door te lichten op hun BON-gehalte. We nemen de partijprogramma's eens onder de loep op vier van onze hoofdpunten. Deze zijn kort gezegd:

1. Geef de docent zijn vak terug.
2. Organiseer goed onderwijs door hoogopgeleide docenten.
3. Het grootste deel van het onderwijsbudget moet gaan naar het primaire proces.
4. Het management moet in dienst staan van het primaire proces en zeggenschap over de inrichting van het onderwijs binnen de instituten moet liggen bij leraren en docenten.

Over docenten en vakeisen

De PvdA vindt beroepsbekwaamheid belangrijker dan bevoegdheid. De partij wil geen onderscheid in beloning tussen de eerste- en tweedegraadsdocenten, maar wil betalen naar bekwaamheid

en ervaring. Verder moet het beroep van leraar aantrekkelijker worden gemaakt door een brede salarisverhoging en goede secundaire arbeidsvoorwaarden.

Het CDA en VVD pleiten voor prestatiebeloning. De VVD wil daarbij dat een docent carrière in de klas moet maken en dat zij zelf moeten bepalen hoe hun vak vorm te geven. D66 wil 10% extra investeren in goed opgeleide docenten. Er komt een herwaardering van vakinhoudelijke kwaliteiten: didactiek is voortaan weer een zaak voor de docent. D66 wil dat in de leraarsopleidingen vakkennis weer centraal komt te staan. Bovendien wil de partij een *Master of Education* voor eerstegraads leraren, en ten slotte moeten leerkrachten van basisscholen zich kunnen bijscholen voor doorstroming naar het voortgezet onderwijs.

De SP wil af van de vage competentiedoelen en wil naar concrete kennisdoelen. Hierbij moet de leraar weer zeggenschap krijgen over het werk. Lesgeven moet veel beter beloond worden. Ook de ChristenUnie (CU) wil dat leraren zich weer richten op de vakinhoud. Dit moet volgens deze partij het leraarsambt aantrekkelijk houden. Bij de Groep Wilders is respect voor de leraar een belangrijk thema. De SGP wil de kwaliteit van de leraren verhogen, maar in het programma wordt dit niet verder uitgewerkt.

Alle politieke partijen zijn het wel eens over de herwaardering van het vak van leraar, soms in bedekte termen, andere programma's zijn hierover meer expliciet. Het programma van de VVD is weinig concreet op het gebied van onderwijs. Zo vindt deze partij dat docenten te weinig gestimuleerd worden hun vak vorm te geven, maar wat we hier onder moeten verstaan blijft onduidelijk. De

programma's van D66, SP en CU komen het meest in onze richting. De CU wil dat lerarenopleidingen zich veel meer op kennis gaan richten. De SP wil leraren en docenten meer zeggenschap geven. Beide partijen gaan voor meer vakinhoud en minder of geen competenties.

Over geld en zeggenschap

Het CDA vindt dat de Onderwijsinspectie niet mag sturen op de didactische aanpak op scholen. Voor het CDA hoort dit bij de vrijheid van onderwijs en ligt de didactische verantwoordelijkheid dan ook bij de scholen zelf. Ook Groen Links en D66 willen dat de Onderwijsinspectie vooral op kwaliteit beoordeelt. Of hiermee de onderwijsinhoudelijke kwaliteit is bedoeld, wordt in de partijprogramma's niet duidelijk aangegeven.

Ook D66 wil scholen meer vrijheid geven omdat "ze zelf het beste weten wat goed is voor leerlingen en studenten". Vraag is of de partij hiermee doelt op de docenten, op ouders of de schoolbesturen. De PvdA wil geen output-financiering meer want die bedreigt de kwaliteit van het onderwijs. GroenLinks wil de bureaucratie terugdringen. Deze partij vindt dat onderwijsgeld bestemd is voor het primaire proces, niet voor de salarissen van managers en adviseurs. Lesgeven moet aantrekkelijker worden.

De SP vindt dat leraren meer zeggenschap en vrijheid moeten krijgen in het bepalen van wat precies kwaliteitsonderwijs is. Er komt een plafond aan de salarissen van bestuurders en er moet meer geld naar hen die lesgeven. De CU wil extra geld voor conciërges en klas-assistenten om leraren te ondersteunen. ▶▶

Wat wil BON?

Een docent wil kennis overdragen, vaardigheden bijbrengen, talent ontwikkelen, uitleggen, inspireren en opleiden. Hij wil emancipatie door ontwikkeling en studie mogelijk maken en hij wil de eigen onderwijspraktijk vormgeven. Wat hij niet langer wil is processen begeleiden die door anderen bedacht zijn, competenties afvinken en projecten en portfolio's aaneenrijgen die een diploma opleveren, zonder dat daar een objectieve landelijke norm aan ten grondslag ligt. Daarnaast vindt BON dat over de hele breedte marktconforme salarissen betaald moeten worden waarbij, net als in het bedrijfsleven, de hoogte van de opleiding in beginsel de hoogte van het salaris bepaalt. In schaarstegebieden mag men meer verdienen.

Een zorgvuldig onderwijsleerproces wordt objectief getoetst met landelijk vastgestelde normen. Het Centraal Schriftelijk Examen mag niet verdwijnen en sterker nog, ook in het HBO zou een dergelijke toets mogelijk moeten zijn. De overheid is daarbij verantwoordelijk voor de bewaking van het civiele effect.

Programma's in een overzicht

Om bovenstaande opsomming overzichtelijk weer te geven, zijn in onderstaande tabel de standpunten van de grootste partijen weergegeven. (Van de LPF, SGP en de Groep Wilders was on-

voldoende informatie voorhanden om de standpunten in het overzicht op te nemen). BON heeft alle partijen verzocht hun onderwijsstandpunten nog eens toe te lichten. Op onze website vindt u de binnengekomen reacties.

De insteek van EénNL wijkt op een aantal punten af van die van de gevestigde partijen, reden om er hier apart op in te gaan. EénNL wil dat scholen de volledige zeggenschap krijgen over het lesprogramma en de besteding van het budget. De kwaliteit van scholen wordt gemeten door verplichte deelname aan de Cito-toets en een centraal landelijk examen. De MAVO moet worden hersteld, evenals de ambachtsschool waar leerlingen weer een beroep leren. Met name in de grote steden moet de leerplicht beter worden gehandhaafd en ouders worden beboet of gekort op hun uitkering bij structureel spijbelen of wangedrag van hun schoolgaande kinderen. Agressieve ouders moeten van school worden geweerd en de politie moet regelmatig controleren op wapenbezit op probleemscholen. Voorts wil EénNL kleinere scholen met maximaal 600 leerlingen en moet de Onderwijsinspectie streng controleren op misbruik van Artikel 23. EénNL wil de onderwijsbureaucratie bestrijden door invoering van een managersquotum van ten hoogste 1 manager op elke 10 leerkrachten.

Het basissalaris van het onderwijzend personeel gaat omhoog met 11%.

De programma's van de SP en D66 onderscheiden zich op het thema van onderwijs en ook EénNL laat zich op de agenda van BON niet onbetuigd. Het onderwijsprogramma van de VVD is weinig expliciet en ook bij de andere partijen missen we nog enkele van onze thema's. Extra interessant is natuurlijk de positie van de PvdA, de partij met een bijzondere traditie op het gebied van onderwijs. In het lezersinterview van 4 oktober in het dagblad Trouw stelt Wouter Bos ons gerust: er komen geen nieuwe onderwijs hervormingen als de PvdA eventueel weer een minister van Onderwijs mag leveren. Al wil hij ook weer niet al te negatief doen over alle vroegere PvdA-bewindslieden op Onderwijs. "Laat ik het aardig formuleren. We hebben ons lesje wel geleerd. Wij willen scholen de ruimte geven. Daarvoor trekken we ook geld uit." Maar echt concrete plannen om de kwaliteit van het onderwijs in brede zin te verhogen, gevoed vanuit een brede onderwijsvisie is de PvdA evenals de andere grote partijen vreemd. Hoe dan ook, er valt óók op onderwijsgebied nog wat te kiezen op 22 november. ■

Presley Bergen

	CDA	PvdA	VVD	D66	SP	GL	CU
Docent vak terug	-	-	+	++	++	-	++
Vakbekwame docenten	+	+	+	++	++	+	++
Primaire proces	+	++	+	++	++	-	-
Zeggenschap docent	-	-	+	++	++	-	-

++ = wordt in het programma genoemd

+ = blijkt uit het programma

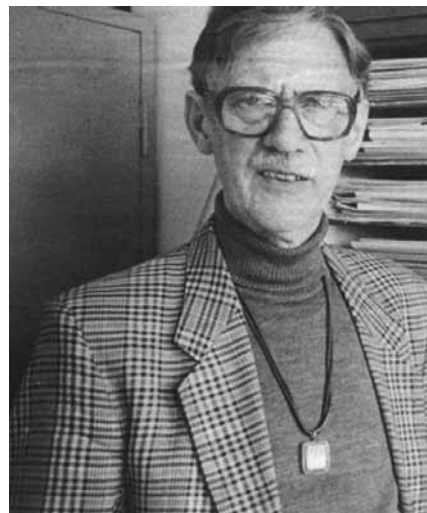
- = blijkt niet uit het programma

40 jaar vijven en zessen

Het veelzijdig engagement van A.D. de Groot

De grondlegger van het Centraal instituut voor toetsontwikkeling en vurig pleitbezorger van het democratisch, efficiënt en onbevooroordeeld beoordelen, is zondag 13 augustus op 91-jarige leeftijd overleden. Adriaan D. de Groot studeerde wiskunde en psychologie in Amsterdam en was al op jonge leeftijd een goed schaker. In 1946 promoveerde De Groot in de wis- en natuurkunde op het internationaal bekend geworden proefschrift 'Het denken van den schaker'. Na zijn studie werkte De Groot als leraar wiskunde en bedrijfspsycholoog. Vanaf 1950 tot zijn emeritaat in 1985 was hij hoogleraar psychologie in Amsterdam en Groningen. Onderwijskundige faam verwierf De Groot met het boek vijven en zessen, een wetenschappelijk pamflet tegen de willekeur in het systeem van beoordelen en wegselecteren van leerlingen en studenten. De Groot deed een oproep voor de oprichting van een nationaal instituut voor het bevorderen van objectieve en efficiënte onderwijstoetsen. Hans Fischer las vijven en zessen en ging op zoek naar de actualiteit van dit onderwijskundig standaardwerk.

A.D. de Groot bij de aanvaarding van zijn eredoctoraat verleend door de UT in 1991

In november 1966 verscheen de eerste druk van *vijven en zessen – Cijfers en beslissingen: het selectieproces in ons onderwijs*. Met dit boek stelt De Groot, hoogleraar toegepaste psychologie, methodenleer en statistiek aan de Universiteit van Amsterdam, de gangbare onderwijspraktijk van beoordelen, van rapportcijfers en het wegselecteren van leerlingen flink aan de kaak. De Groot roept op tot een goed voorbereide onderwijsomwenteling en het boek heeft een 'nogal opruiende, zo men wil provocerende strekking'. Maar het is meer dan een pamflet. Zorgvuldig onderbouwt De Groot zijn kritiek op het 'Systeem'. Scherp analyseert hij de tekortkomingen van het beoordelen op een lineaire schaal van 10 punten, de onbedoelde willekeur van de rapportvergadering waar wordt beslist over bevorderen en zittenblijven, en de onoplosbaar lijkende problemen met de lange studieduur en lage onderwijsrendementen. De Groot roept op tot democratisch protest tegen de beoordelings- en beslissingsparktijk in ons 'paternalistisch' onderwijs. Een lande-

lijke organisatie moet er komen die objectieve maatstaven ontwikkelt waarmee kan worden beoordeeld, ook door buitenstaanders, hoe een school zijn opleidingstaak heeft vervuld.

Cijferen van 1 tot 10

Onze cijferschaal wordt meestal opgevat als een lineaire meetschaal, waarop de prestatie van de leerling wordt uitgedrukt in een cijfer tussen de 1 en de 10. Karakteristiek is dat de cesuur, de grens tussen voldoende en onvoldoende, precies in het midden is gelegd. Lange tijd was onduidelijk wat de status is van het cijfer 5, een zwakke voldoende of een bijna-voldoende. In de jaren '30 werd deze knoop doorgehakt omwille van de fraaie symmetrie van de cijferschaal. Het wonderlijke gevolg is dat de beoordeelaar evenveel gradaties tot zijn beschikking heeft om een voldoende prestatie te waarderen, als een onvoldoende prestatie. In werkelijkheid zal een beoordelaar vooral behoefte hebben aan extra uitdrukkingsmiddelen voor prestaties in de buurt van de cesuur: naast de gewone 6, de 6½, 6+ en 6-. En wat

is de zin om een tekortschietende prestatie te waarderen met cijfer onder de 4? Het cijfer 1 heeft meer weg van een strafmaatregel dan de waardering van een prestatie. En zie het nog maar eens op te halen.

In de symmetrie van de cijferschaal zit ook nog een iets ingewikkelder probleem verstopt: het effect van de leraar die cijfert in uitersten – hoge cijfers én diepe onvoldoendes. Als een leraar gemiddeld laag cijfert drukt hij daarmee natuurlijk de resultaten van overgang of examen. Maar als twee leraren gemiddeld even hoog cijferen, bijvoorbeeld 6½ gemiddeld, maar één sterk gespreide cijfers geeft, dan zorgen de diepe onvoldoendes die vooral bij deze leraar vallen voor meer zakkers en zittenblijvers dan de cijfers van de gematigd cijferende collega. De leraar die cijfert in uitersten heeft meer invloed in de rapportvergadering.

Persoonlijke opvattingen bij beoordelen

De Groot analyseerde een bestand van 26 duizend cijfers van Kerstrappen

uit 1947 over 2000 leerlingen, gegeven door 150 leraren op 6 scholen. Veel leraren geven geen rapportcijfers lager dan een 4 en de meesten geven nooit een 10. In het oog springen de oververtegenwoordiging van het cijfer 6 en de statistische onderbezetting van de 5. Het is duidelijk wat hier is gebeurd: vijven zijn omgezet in zesjes. De 'clementie van leraren in beeld'! Het gaat hier in feite om een mentaal proces dat zich afspeelt in iedere beoordelaar die weet dat op een bepaald punt in de cijferschaal beslissingen in het geding komen: erop of eronder. Ernstiger zijn de persoonlijke opvattingen van leraren over de hoogte van cijfers en de spreiding rondom het gemiddelde. Een bepaalde scheikundeleraar uit De Groot's bestond cijferde met een gemiddelde van 7,3 met 7% onvoldoendes; een andere scheikundeleraar gaf gemiddeld een 5,1 met 63% onvoldoendes. De laatste scheikundeleraar gaf ook les op de A-afdeling van de HBS: hier alleen zevens, achten en negens! Deze leraar had wel heel persoonlijke opvattingen over beoordelen. Maar voor de leerling met een onvoldoende was dit alles bittere ernst.

Aktie

Waar is het De Groot allemaal om te doen? Het cijfersysteem biedt leraren, beoordelaars teveel vrijheden om persoonlijke opvattingen over beoordelen mee uit te drukken. Voor de leerling komt dit neer op willekeur (niet per se moedwil of machtsmisbruik van leraren). Het onrechtvaardige van het systeem schuilt in de afhankelijke positie van de leerling en de ongelijke kansen: dat een 4 een 4 is, en een 7 een 7 – dat kunnen we gerust vergeten. Ons cijfersysteem is nauwelijks controleerbaar. Beslissingen over bevordering of toelating zijn ondoorzichtig; het systeem is ondemocratisch. De Groot ziet niet alleen het persoonlijk leed van het onnodig wegselecteren, er is ook maatschappelijke schade. Hij wijst op de onvoorstelbaar slechte rendementscijfers in het VHMO. In iedere klas van de HBS doubleerde steeds 25% van de leerlingen (wet van Postumus), 50% van

de leerlingen deed zes jaar over de vijfjarige HBS-opleiding en 50% verliet de HBS zonder diploma. Zulke ongunstige cijfers zijn onverantwoord. Selectie behoort eenmalig plaats te vinden bij het begin van het onderwijs; permanente selectie is inefficiënt.

Weten waar je aan toe bent is een democratisch recht van de leerling. Het meten en beoordelen van onderwijsprestaties dient objectief en controleerbaar te gebeuren. De macht van de beoordelaar moet worden gebonden aan maat en norm. Het Systeem moet worden ontdaan van willekeur en paternalisme, van de ondoorzichtige en subjectieve beoordelingsprocessen, van de rechteloosheid van leerlingen en studenten en van de gedweeheid waarmee dit alles in Nederland wordt aanvaard. Objectieve maatstaven zijn ook nodig om scholen op te beoordelen. Ouders, leerlingen en belanghebbenden moeten de onderwijsprestaties van scholen, als buitenstaander zonder inside kennis, kunnen vergelijken.

De Groot's remedie is de oprichting van een landelijke organisatie die persie kan uitoefenen. De basis van het huidige Cito werd nog gelegd in hetzelfde jaar waarin *vijven en zessen* in druk verscheen. In opdracht van de gemeente Amsterdam ontwikkelde de Groot de Amsterdamse Schooltoets. In 1968 nam de minister van Onderwijs het besluit tot oprichting van het Cito. Vanaf dat moment bestond de toets alleen nog uit meerkeuzeopgaven en gingen ook scholen buiten Amsterdam ermee aan de slag.

Boycot

Discussie over de Cito-toets is van alle tijden. In 2002 ging een oproep uit van verenigingen van Dalton- en Vrije scholen tot een boycot van de Cito-toets. Kern van het bezwaar tegen toetsing is dat op basis van de uitkomsten uitspraken gedaan kunnen worden over de kwaliteit van het onderwijs – net dát wat De Groot zag als het democratisch recht van de betrokkenen! Het primaat schuift terug naar het oordeel van de leerkracht. Deze heeft de leerling im-

mers onder verschillende omstandigheden meegemaakt, heeft een brede kijk op de leerling en kan tot een professioneel afgewogen oordeel komen over de geschikte vervolgopleiding. Veel middelbare scholen laten het schooladvies zwaarder wegen dan de Cito-score en meestal pakt dit gunstig uit voor leerlingen met een tegenvallende Cito-score. Maar het omgekeerde komt helaas ook voor. Wie kent niet die leerling die bij de Cito-toets voldoende punten behaalde voor de HAVO, maar waarbij de basisschool het voor de zekerheid nog maar even hield bij VMBO? Hoe kunnen de ouders, met in de ene hand de objectieve toetscore en in de andere hand het lagere advies van de leerkracht van groep 8, de nieuwe school nog overtuigen? Hoe zit het dan met de controleerbaarheid van de intuïtieve beoordeling, het onbevooroordeelde ervan en het democratisch recht van leerling en ouder te weten waar je aan toe bent?

Accountability

Met een beroep op de Wet openbaarheid bestuur (Wob) verkreeg journaliste Marjan Agerbeek van het dagblad Trouw uiteindelijk in augustus 1997 van het ministerie van Onderwijs een overzicht van de slagingspercentages, aantallen zittendblijvers en uitvallers van alle Nederlandse scholen in het voorgezet onderwijs. Al in oktober publiceerde Trouw de eerste onderwijsbijlage schoolprestaties over de behaalde onderwijsresultaten per school, overzichtelijk gesorteerd naar provincie en schooltype en door onderwijssocioloog Dronkers voorzien van een rapportcijfer. De publicatie zorgde voor grote commotie bij scholen, het ministerie en de onderwijsinspectie. De methode van Dronkers stond aan de weg van de onderwijs-kwaliteitskaart, een meetstelsel om de onderwijsprestaties van scholen te vergelijken op *toegevoegde waarde* (een school met veel zwak-presterende leerlingen is alleen daarom nog geen slechte school). Kwaliteitsmeting van scholen is inmiddels een aanvaard fenomeen. Trouw publiceert elk jaar een bijgewerkt overzicht met de prestaties van scholen, en ook ►►

de Volkskrant en het Parool publiceren beoordelingen van scholen.¹ Zo op het oog sluit deze ontwikkeling toch aan bij De Groot's oproep tot democratisch protest: 'weg met de geheime rapportvergadering, weg met de willekeurige beoordeling'!

Afrekencultuur

Maar er zijn bezwaren tegen zoveel transparantie. Hierbij gaat het over de dominantie van cijfers en scores – goede scholen kunnen grote groepen leerlingen weigeren aan de poort of onevenredig veel aandacht geven aan de onderdelen die zwaar meetellen in de kwaliteitsmeting. Netelenbos: "de maatschappelijke opdracht van de school is en blijft toch: onderwijs bieden aan alle leerlingen, met naast cognitieve ook culturele en creatieve vorming".² Socioloog Schuyt spreekt van de uniforme druk van de 'afrekencultuur' op leerling, leraar en school die ontstaat door het constant toetsen van individuele leerprestaties, van het eerste tot en met het laatste uur, van het eerste tot en met het laatste leerjaar. Scholen zijn toetsfabrieken geworden. De rol van het intuïtieve oordeel heeft geheel plaatsgemaakt voor een cascade van het voldoen aan tot in kleine details vastgelegde verwachtingen.³ Het onderwijs creëert grote groepen afvallers, en wel in een steeds vroeger stadium.

Toets of beoordelaar

Wringt er iets tussen het objectieve toetsen van De Groot en die andere onderwijsopdracht van culturele en creatieve vorming? Hebben we met intuïtieve methoden van beoordelen dan minder onderwijsuitval? De Groot wees op de absurde norm van 25%, waarbij door willekeur – onbedoeld, onmoedwillig –, scholen voortdurend leerlingen wegselecteren, van de brugklas tot het eindexamen. In moderne onderwijsopvattingen maken kennisgericht onderwijs, klassikale werkvormen en cognitief toetsen, steeds meer plaats voor werkstukken, groepsopdrachten en individuele leerroutes. Onderwijsprestaties van leerlingen en scholen laten zich steeds

lastiger meten en vergelijken. Als objectieve toetsing niet langer mogelijk is, komt het dus voortaan helemaal aan op de objectieve houding van de beoordelaar. Dus toch liever de door de Groot zo verfoeide beoordelingsvrijheid van de beoordelaar, de intuïtieve beoordeling van de objectief ingestelde beoordelaar? De vraag blijft of dit alles ten goede komt aan de vorming leerlingen tot zelfstandige burgers en personen.

Onderwijsuitval is nog steeds actueel maar de aard van het probleem is verschoven. Ging het bij De Groot nog om het onnodig wegselecteren van leerlingen, nu zien we juist dat steeds meer leerlingen een HAVO- of VWO-diploma halen, en steeds minder leerlingen blijven zitten.⁴ Maar aan de onderkant van het VMBO zien we ernstige leerachterstanden, grote groepen leerlingen die de basisschool hebben verlaten zonder behoorlijk te kunnen lezen en schrijven. Steeds meer zwakke leerlingen worden weggehouden bij de Cito-toets. Welke rol speelt de heersende anti toets-stemming bij deze ontwikkelingen? Is toetsontwijkend onderwijs een oorzaak van de daling van het onderwijsniveau, of juist de remedie tegen onderwijsuitval? Dronkers: "Een diploma geeft, als het goed is, aan welke kennis en vaardigheden een leerling succesvol heeft geleerd en op welk niveau. Talenten worden niet beter benut door leerlingen een diploma mee te geven zonder dat zij iets substantieel geleerd hebben. Bezitters van een dergelijke nepdiploma's krijgen de rekening van dit slechte onderwijsbeleid gepresenteerd op de arbeidsmarkt. Dat nepdiploma helpt hen niet bij het vinden van werk. Talenten benutten betekent bepaalde kennis en vaardigheden leren, niet een aantal jaren op school zitten. Het is dus onjuist het percentage drop-outs of percentages gediplomeerden als kwaliteitskenmerk van een onderwijsstelsel te nemen: waar het om gaat is niet het aantal gediplomeerden, maar de hoeveelheid verworven kennis en vaardigheden."⁵

Het is nauwelijks de vraag of de kwaliteit van onderwijs nog kan worden be-

waakt zonder te meten. En zonder element van competitie tussen scholen en tussen leerlingen. Onderwijsmetingen moeten een vast referentiepunt hebben en daarom op enkele vaste momenten in de loopbaan van een leerling centraal worden uitgevoerd. Natuurlijk hoeft niet alles centraal te worden getoetst. Centraal en genormeerd toetsen op bepaalde momenten in de onderwijsloopbaan van de leerling is iets anders dan cijferfetisjisme, of het creëren van een afrekencultuur in toetsfabrieken – allemaal zware woorden om het objectief beoordelen in diskrediet te brengen. Het gaat er niet om het objectief toetsen af te zetten tegen het intuïtieve oordeel van de objectieve beoordelaar; beide hebben een eigen betekenis, een eigen waarde. Hoe het toetsen de culturele en creatieve vorming van de leerling zou kunnen schaden, blijft vooralsnog onduidelijk. Ondertussen staat De Groot's remedie van objectief toetsen nog steeds overeind, toch al veertig jaar. ■

Hans Fischer

1. Schoolprestaties 2005 <www.trouw.nl/deverdieping/article108012.ece/schoolprestaties_2005>
2. Toespraak T. Netelenbos op studiemiddag Visitatie voortgezet onderwijs, 7 april 1998 <www.minocw.nl/toespraak/486>
3. Schuyt, C.J.M. (2001), Het onderbroken ritme, (Kohnstamm lezing), Amsterdam
4. G. van der Werf in maandblad M van NRC Handelsblad, september 2006
5. J. Dronkers: Hoe kan het onderwijs voor elkaar krijgen dat meer talenten benut worden? Meer effectieve scholen en betere leerkrachten! <www.volkskrant.com/bijlagen/dronkers.pdf>

Meld- en Steunpunt Intimidatie

Sinds de oprichting van BON hebben we van meerdere kanten verhalen gehoord over intimidatie van docenten door hun leidinggevend. Een rode draad in deze verhalen is dat de discussie over onderwijs en onderwijsbeleid door leidinggevend wordt beantwoord met dreiging met (en soms uitvoering van) allereerste vervelende maatregelen, van kleine pesterijen tot ontslag toe.

De kwaliteit van het onderwijs zelf staat hier op het spel, want waar de discussie over kwaliteit wordt onderdrukt, is de kwaliteit zelf het volgende slachtoffer. De gevolgen van deze intimidatie gaan daarom veel verder dan de relatie tussen de docent en zijn of haar leidinggevende: het onderwijs wordt hier in de kern geraakt.

BON wil hier een klokkenluider zijn: deze belachelijke praktijk moet aan de kaak gesteld worden. Om de situatie beter in kaart te brengen, en om de geïntimideerden beter steun

te kunnen bieden, heeft BON een maand geleden het Meld- en Steunpunt Intimidatie opgericht. Bij dit meldpunt zijn inmiddels meer dan vijftig meldingen binnengekomen, en er begint zich een plaatje af te tekenen. Hier zijn een aantal eerste indrukken:

1. Het probleem speelt op heel veel instellingen, op alle niveaus. Geen enkel type onderwijs lijkt gespaard: we hebben meldingen gekregen vanuit het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs, van ROC's, HBO-instellingen, en universiteiten.
2. Intimidatie blijkt in meerdere meldingen een actief en bewust beleid. Bij één instelling probeerde bijvoorbeeld de directie te voorkomen dat de docenten samen een weekend naar Schiermonnikoog gingen, bij een andere liet een directeur zich (schriftelijk) ontvallen dat een docent werd ontslagen vanwege zijn kritische vragen; op zijn onderwijs was weinig aan te merken.

3. Meerdere mensen spreken van een *angstcultuur*: docenten mogen niet met elkaar praten, dat wordt tegen je gebruikt; voor een gesprek met je baas lukt het niet een collega te vinden die met je mee gaat, want die collega's durven niet; een kritische vraag in een vergadering wordt door niemand bijgevallen, tot de vergadering voorbij is, dan zeggen talloze collega's privé dat ze het met je eens zijn, maar dat niet in het openbaar willen zeggen; en meer van zulke dingen.

We staan nu aan het begin; we hebben een eerste indruk van de omvang van het probleem, maar we hebben nog veel meer informatie nodig, vooral harde feiten, om overtuigend te kunnen zijn. BON roept daarom alle docenten en ouders op: help mee, en meld alle gevallen van intimidatie! ■

Mark Peletier

GASTCOLUMN

Zeggenschap van de leraar

door Jan Bouwens

Zeggenschap dient men zodanig toe te kennen dat beslissingsrechten liggen bij de medewerker die over kennis beschikt waarover anderen niet of in te geringe mate beschikken. Zo krijgt een productiemanager beslissingsrechten in een fabriek om zelfstandig beslissingen te nemen over: te gebruiken grondstoffen, in te zetten medewerkers en de volgorde van productie ten

einde de productiekosten laag te houden. Hier zijn twee zaken aan de hand: er is een manager die aan het hoofd staat bij het nemen van productiebeslissingen en hij heeft beslissingsrechten gekregen die overeenstemmen met zijn kennisniveau, dat wil zeggen niemand anders dan hij kan zo goed over deze activiteiten beslissen. Hoe gaat dit in het onderwijs? De onderwijshiërarchie van

een middelbare school bestaat formeel uit een rector, een reeks van conrectoren en een korps leraren dat is georganiseerd in secties met aan het hoofd van elke sectie een coördinator. De secties zijn meestal ingericht naar de disciplines (vakken) die de school verzorgt. Afhankelijk van het schoolbeleid fungeren de secties in meer of mindere mate als zelfsturende teams. Dat wil zeggen elke sectie is ervoor verantwoordelijk dat de desbetreffende vakken op het gewenste niveau worden verzorgd. Zolang dat het geval is, is de directie tevreden. Op zichzelf lijkt dit een erg billijk en aantrekkelijk systeem. De directie hoeft alleen bij uitzondering in te grijpen. Maar nu naar de praktijk. In de praktijk wordt het werk in de secties verdeeld ►►

onder de collega's. De systemen werken dan zo dat anciënniteit bepaalt hoeveel werk eenieder moet doen. Op basis van anciënniteit wordt bepaald wie welke taken krijgt toebedeeld. Want gek genoeg werkt het zo dat zij met de oudste rechten de facto de minste uren voor de klas staan. Kennelijk wordt lesgeven als een straf ervaren? Het ongenoegen dat hieruit voortkomt laat zich raden. Daar waar men zou verwachten dat de nieuwkomer eerst de kans wordt gegeven zich in te werken in de lessen en de organisatie, wordt deze juist overladen met onderwijstaken. Dit is bijzonder zwaar want in termen van lescontacturen behoort Nederland tot de zwaarst belastende landen van Europa. Verder geldt dat lesuren dwingend zijn, men kan ze niet uitstellen om ander werk prioriteit te geven. Taken naast het lesgeven zijn veel minder dwingend in dezen. Geen wonder dus dat zoveel mensen het na een jaar al voor gezien houden. Men heeft (a) geen ruimte om bij te sturen en (b) men moet de zwaarste job uitvoeren aan het begin van de carrière. Training on the job is prima zolang dan ook voldoende speelruimte

wordt ingebouwd om zich te trainen! Een ander probleem van deze secties is dat kennis van de school inefficiënt wordt gebruikt. Secties zijn autonoom en er wordt alleen ingegrepen indien het slechte functioneren van een sectie aantoonbaar in de schoolresultaten is terug te zien. Afgezien van alle leed dat

maliseren ten koste van de jongere docenten, terwijl hen alleen beslissingsrechten zouden moeten worden toegekend om een betere school neer te zetten! Met andere woorden de secties (en dan met name de senioren in de secties) hebben te veel zeggenschap over zichzelf. De jongere docenten gaan niet echt tegen de beslissingen van de senioren in omdat zij vaak niet over de kennis beschikken die hen in staat stelt de senioren van afdoende repliek te voorzien. Bovendien zijn zij getalsmatig altijd

In termen van lescontacturen behoort Nederland tot de zwaarst belastende landen van Europa.

dan binnen zo'n sectie al is ontstaan, is dit een buitengewone inefficiënte manier van organiseren. Immers het moment van ingrijpen moet afhangen van de inschatting van de organisatieleiding (dit is de rector) en niet van een maatstaf die veel te laat het concrete signaal afgeeft dat het is misgegaan. In het bedrijfsleven is het heel normaal voor de bedrijfsleiding om in te grijpen zo gauw als medewerkers van een afdeling ontevreden worden of stemmen met de voeten. Thans worden in het onderwijs beslissingsrechten gegeven aan senioren binnen de sectie die daarmee hun onderwijsstaakbelasting trachten te mini-

maliseren ten koste van de jongere docenten, terwijl hen alleen beslissingsrechten zouden moeten worden toegekend om een betere school neer te zetten! Met andere woorden de secties (en dan met name de senioren in de secties) hebben te veel zeggenschap over zichzelf. De jongere docenten gaan niet echt tegen de beslissingen van de senioren in omdat zij vaak niet over de kennis beschikken die hen in staat stelt de senioren van afdoende repliek te voorzien. Bovendien zijn zij getalsmatig altijd in de minderheid terwijl er 'democratisch' wordt besloten onder leiding van de coördinator. Kortom er zijn twee veranderingen nodig in het onderwijs. In de eerste plaats dienen oudere docenten jongere docenten werk uit handen te nemen (geef de oude docenten de moeilijkste klassen) opdat de jonge leraar kan uitgroeien tot volleerd leraar. Verder dient de rector machtsmisbruik binnen de secties te voorkomen. Zolang dit probleem niet wordt opgelost zal geen enkele salarisverhoging tot verjonging van het docentenkorps leiden. ■

Jan Bouwens

